

OBNOVA

ČASOPIS ZA KULTURU, DRUŠTVO I POLITIKU

TEMA BROJA:
KOMUNIZAM I SOCIJALIZAM

Broj 13

Zagreb, listopad 2020.

Obnova
Časopis za kulturu, društvo i politiku

Nakladnik

Udruga „Obnova“
Ogranak Matice hrvatske u Velikoj Gorici

Za nakladnika

Marko Paradžik

Glavni i odgovorni urednik

Marko Paradžik

Voditelj uredništva

Davor Dijanović

Uredništvo

Goran Dejanović

Edin Muftić

Marin Sabolović

Urednik rubrike „Umjetnost“

Ante Brešić Mikulić

Tajnica uredništva

Nera Meštrović

Znanstveni odbor

dr. sc. Krunoslav Brčić-Kostić, Institut „Ruđer Bošković“
doc. dr. sc. Tado Jurić, Hrvatsko katoličko sveučilište
prof. dr. sc. Stipe Kutleša, Institut za filozofiju
doc. dr. sc. Petar Tomev Mitrikeski, Fakultet filozofije i religijskih znanosti

Recenzenti

prof. dr. sc. Tihomir Hunjak, professor emeritus

prof. dr. sc. Mijo Korade, professor emeritus

doc. dr. sc. Vlatka Vukelić

dr.sc. Matijas Baković

Lektura

Tihana Pšenko Miloš

Grafički dizajn, prijelom i priprema za tisak

Tomislav Mustać

Fotografije uz članke vezane uz temu broja

Nera Meštrović

Tisak

Tiskara Zebra

ISSN

1849-0697

Mrežne stranice

www.obnova.com.hr

E-pošta

casopis.obnova@gmail.com

Autori

Dominik Andreić, univ. bacc. hist.dominik.andreic.hr@gmail.com
Goran Andrijanić, mag. novinarstvagoranan@gmail.com
Lucian Borić, mag. croat.boriclucian@gmail.com
Ante Brešić Mikulić, mag. art.ante.b.m@hotmail.com
Anton Cetin, akademski slikar.....acetineve@sympatico.ca
Ivan Knezović, student prava.....ivanknezovic92@gmail.com
Damir Kopljar, bacc. hist.damirhuawei14@gmail.com
Andrej Kozina, univ. bacc. croat. et phil.akozina2@gmail.com
Dino Ljubić, univ. bacc. ing. naut.uvelavristina@gmail.com
Leo Marić, mag. hist.leomarić91@gmail.com
Franjo Matanović.....franjomatanovic@gmail.com
Danijel Mataković, student ekonomije.....danijelmatakovic@gmail.com
Nera Meštrović, mag arch., mag. ling.nera.mestrovic@gmail.com
Ivo Mišur, mag. ing.ivo.misur@gmail.com
Ivan Novokmet, mag. nov.....ivannovokmet88@gmail.com
Marko Paradžik, mag. iur.theodospara@gmail.com
Ivan Pepić, mag. pol., mag. stud. eur.ivan.pepic@idpi.ba
Igor Petrić.....igorpetric1@gmail.com
Davor Stipan, mag. hist. art.....davorstipan@gmail.com
Dražen Stojanović, vjeroučitelj.....drazen_rama@hotmail.com
Dominik Tomić, student PMF-a.....dominiktomic848@gmail.com
Jure Trutanić, mag. hist., mag. paed.....jure.trutanicffst@gmail.com
Mate Vodarević, mag. iur.

SADRŽAJ

	Riječ urednika	7
TEMA BROJA	Goran Andrijanić RAZGOVOR S RYSZARDOM LEGUTKOM	14
	Dominik Tomić SOVJETSKA RUSIFIKACIJA SREDNJE AZIJE	23
	Damir Kopljar RAZGOVOR S JOSIPOM MIHALJEVIĆEM	37
	Leo Marić SOCIALISM ACROSS THE IRON CURTAIN: SOCIALIST PARTIES IN EAST AND WEST AND THE RECONSTRUCTION OF EUROPE AFTER 1945 (JAN DE GRAAF)	47
	Marko Paradžik RAZGOVOR S VLADIMIROM ŠUMANOVIĆEM	58
	Lucian Borić POVIJEST GOLOG OTOKA (MARTIN PREVIŠIĆ)	69
	Dominik Andreić RAZGOVOR S JOSIPOM JURČEVIĆEM	80
RAZNO	Ivan Knezović CARL SCHMITT, MARAKEŠKI SPORAZUM I ISTANBULSKA KONVENCIJA	107
	Ivan Pepić HAŠKI KRIVOLOV: ANALIZA DOKAZA O CILJEVIMA ZAJEDNIČKOGA ZLOČINAČKOGA POTHVATA U PREDMETU IT-04-74 (MIROSLAV TUĐMAN)	128
	Anton Cetin PRIKAZ RADOVA	145
UMJETNOST	Dino Ljubić THE LAST DOOR - PIKSELIZIRANI SVIJET LOVRCRAFTA I LYNCHA	157
	Ante Brešić Mikulić STAROKATOLIČKA CRKVA U BOGOMOLJU NA OTOKU HVARU	160
	Andrej Kozina 1917.	170
	Nera Meštrović URBANO ISTRAŽIVANJE – KOMENTAR UZ FOTOGRAFIJE 13. BROJA OBNOVE	177

Davor Stipan BOTTICELLI	189
Davor Stipan ASSUNTA	193
Ivo Mišur CRTICE S ISTOKA	197
Dominik Tomić QUIANG	213
Danijel Mataković ZEMLJA JE BILA CRVENA	218
Mate Vodarević ANTIŠA	220
Franjo Matanović IZNAD SUMRAKA	232
Igor Petrić SPOZNAJA NEMOGUĆEG - (PUTOVANJE KROZ PROŠLOST, MALO LIJEVO, MALO DESNO I NATRAG)	233
Dominik Tomić U ŠETNJI KRAJ MARXOVA EPITAFU	237
Franjo Matanović OGLEDALO U KOMUNIZMU	239
Jure Trutanić ANTEMURALE CHRISTIANITATIS	240
Ivan Novokmet OJ SINE RODA HRVATSKOGA	241
Jarmila Gospodnetić RIBOLOVAC	242
Dražen Stojanović MEMENTO MORI	244

RAZGOVOR S JOSIPOM MIHALJEVIĆEM

Razgovarao: **Damir Kopljar**¹

Slika preuzeta sa: <https://www.glas-koncila.hr/josip-mihaljevic-povjesnicar-s-hrvatskoga-instituta-za-povijest-jugoslavenski-socijalizam-nije-se-odrekao-totalitarne-srzi/>

Josip Mihaljević rođen je 1983. godine u Livnu gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. U siječnju 2008. godine stekao je titulu diplomiranog povjesničara i profesora povijesti na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, na kojem je 2015. godine obranio i doktorsku disertaciju “Odnos vlasti i pojedinca u Hrvatskoj od 1958. do 1972.” Primarno područje znanstvenog interesa mu je hrvatska i jugoslavenska povijest druge polovice 20. stoljeća, s posebnim naglaskom na teme iz društvene povijesti, te povijest komunizma i teorija totalitarizma. Od 2008. do 2009. godine radio je kao vanjski suradnik (istraživač) u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Od 2015. do 2017. bio je vanjski suradnik Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, a od 2015. predaje na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu na kojem izvodi kolegij Ideologija i praksa komunizma.

¹ bacc. hist., damirhuawei14@gmail.com

Gospodine Mihaljeviću, prije svega želimo Vam zahvaliti što ste pristali na razgovor za novi broj časopisa „Obnova“. Na samom početku bilo bi dobro razlučiti pojmove. U javnosti često možemo primijetiti da se pojmovi kao što su socijalizam i komunizam koriste poput sinonima, odnosno da se ovim pojmovima pripisuje jednako značenje. Jesu li to jednakoznačni pojmovi ili među njima postoji razlika?

U svakodnevnom govoru često ne ćemo pogriješiti ako ono što se naziva socijalizmom nazovemo komunizmom i obratno. To vrijedi za situacije u kojima načelno i neznanstveno govorimo o tim pojmovima. No ako se oni sagledaju sa znanstvene razine, onda razlike definitivno postoje. Te razlike postoje još od početaka socijalističke, odnosno komunističke misli. Pod socijalizmom se u marksističkoj teoriji obično podrazumijeva prva faza revolucije, u kojoj diktatura radničke klase uzima prerogative države i upravlja tom državom kako bi jednoga dana došla do stvaranja besklasnoga društva. To društvo jest društvo u kojem nema razlike među klasama, društvo u kojem su svi jednaki te na kraju društvo u kojem država više ne će niti biti potrebna. Takvo društvo u kojem bi na kraju nestala potreba i za samom državom predstavljalo bi komunizam. Pojednostavljeno, komunizam je krajnja konzekvencija koju treba ostvariti, a socijalizam je put prema tom ostvarenju. Ovdje treba naglasiti kako komunizam nikada nije bio ostvaren, čak ni u SSSR-u. Nikada se nije došlo u fazu komunizma, već se uvijek naglašavalo kako je revolucija, koja teče, trenutačno u fazi socijalizma. Odmah treba istaknuti kako je ovo ideološko eksperimentiranje uzrokovalo brojne ljudske žrtve te brojne negativne posljedice po ljudski rod i civilizaciju općenito.

Marksizam i lenjinizam također su pojmovi na koje često nailazimo. Kako znanost definira te pojmove te kako se oni razlikuju?

Marksizam je općenito pojam koji označava sustav mišljenja pa, možemo reći, i čitave filozofije koja nastaje djelovanjem Karla Marxa. Tu također treba napomenuti i Friedricha Engelsa, no jasno je da je Marxov značaj, kada su u pitanju same teorijske osnove, mnogo važniji. Marxovu ideju nakon njegove smrti nastavljaju njegovi sljedbenici. Marksizam možemo nazvati početnom teorijskom postavkom komunističke filozofije, odnosno komunističkoga razmišljanja, koja će kasnije kroz djelovanje Lenjina prerasti gotovo u komunističku religiju. Lenjinizam je također dio marksizma, ali se od početnih Marxovih postavki razlikuje jer uključuje neke nove Lenjinove ideje. Ključno što treba izdvojiti kada govorimo o Lenjinu kao teoretičaru jest tzv. teorija partije. Kako bi se marksistička filozofija primijenila u praksi, došlo se do zaključka da to može napraviti jedino vrlo dobro hijerarhijski organizirana i čvrsto ustrojena partija revolucionarnih ljudi. Upravo su to bili boljševici, kojima je Lenjin bio na čelu.

Druga stvar koja razlikuje Lenjina od Marxa jest to što je Lenjin seljaštvu dao važnu ulogu u revolucionarnom procesu. Naime, Marx seljaštvo smatra kategorijom koja nema nikakvu važnost u revolucionarnom procesu. Lenjin to mijenja. On smatra da seljaštvo ima itekako važnu funkciju u provedbi revolucije. Trebamo imati na umu kontekst u kojem Lenjin djeluje. On dolazi iz carske Rusije koja je bila agrarno društvo, čija se apsolutna većina stanovništva bavila poljoprivredom. Oni su bili vrlo nezadovoljni carskim režimom i kasnije prijelaznom vladom te je Lenjin vidio kako se to nezadovoljstvo sela može dobro iskoristiti.

Što su to komunitarne i egalitarne ideje i kako su one utjecale na Marxa?

Zagovaratelji komunitarnih i egalitarnih ideja postoje gotovo koliko postoji i pisana ljudska povijest. Možemo vidjeti kako se već u antičko doba pojavljuju ideje jednakosti i savršenoga društva. Primjer za to može biti Platon i njegov pogled na društveno uređenje. On u svojem djelu „Država“ kao glavni izvor sukoba i ratova među ljudima navodi želju za posjedovanjem te nudi svoj koncept idealne države u kojoj vlada pravednost. Kasnije je ta ideja bila posebno naglašena u vrijeme šesnaestoga i sedamnaestoga stoljeća. Sjetimo se samo djela „Utopija“ koje je napisao Thomas More. On je govorio o utopijskom društvu i upravo zbog toga danas takve ideje nazivamo utopijskima. Takve su ideje postajale sve aktualnije u trenutku stvaranja modernoga industrijskoga društvo, odnosno nakon industrijskih revolucija u osamnaestom i devetnaestom stoljeću. Tako u vrijeme francuske revolucije imate jasno izraženo načelo egalitarnosti, koje se traži u samoj revoluciji. Jedan od važniji predstavnika takvih ideja jest François-Noël Babeuf koji je javno napadao Jakobince i pozivao Francuze na pobunu protiv nepravednoga sustava. Osnovao je tzv. Društvo jednakih koje je zagovaralo radikalnu agrarnu reformu i potpuno podruštvljenje nad svom privatnom zemljom i imovinom, kao i potpunu slobodu svih građana Francuske. Njegov smjer mišljenja naziva se babuvizam. On je na kraju Francuske revolucije tragično skončao pod giljotinom. Tu imamo i utopijske socijaliste kao što su Henri de Saint-Simon, Charles Fourier koji su polagali nade da će imućni dobrovoljno podijeliti svoj imetak s čitavom zajednicom u kojoj žive. Saint-Simon je svoje učenje o bratstvu ljudi u kojem će radnici i znanstvenici upravljati industrijom i društvom spajao i s kršćanskom teologijom te ga se često navodi kao jednoga

od osnivača kršćanskoga socijalizma. Fourier je pak osmislio tzv. falange, što su trebale biti kooperativne poljoprivredne zajednice unutar kojih će pojedinac potpuno ostvarivati sve svoje egzistencijalne potrebe. To su trebale biti zajednice u kojima će članovi stalno mijenjati svoje uloge i u kojima će se ostvarivati pravednija raspodjela resursa nego što je to bio slučaj u tadašnjem kapitalističkom sustavu. U Americi imamo slučaj Roberta Owena, bogatoga velškoga industrijalca koji je, u cilju eksperimentalnoga demonstriranja superiornosti kolektivističkoga i nesebičnoga načina života, 1825. od jedne vjerske zajednice kupio 30 000 hektara zemlje u američkoj Indiani i osmislio novi grad po imenu New Harmony, čime se trebalo naglasiti načelo sklada među ljudima. Owen se iz zajednice povukao 1828. godine, izgubivši pritom oko 80 posto svojega bogatstva. Svi su ovi socijalistički teoretičari, uz naravno tadašnji društveno-politički kontekst, na neki način utjecali na pojavu Marxove filozofije.

Koja je ključna razlika između prethodno navedenih pojedinaca i Karla Marxa?

Možemo reći kako je Marx bio najveći protivnik utopijskih socijalista. Upravo su im Marx i Engels dali taj pomalo pejorativan naziv. Marx je uvijek govorio da ono što ti mislioci zagovaraju nije ništa drugo nego utopija. Glavna razlika između njih i Marxa nije bilo konačno društveno uređenje. Štoviše, možemo reći da su se u brojnim postavkama njihove ideje i ideje Karla Marxa preklapale. Ono u čemu su se razlikovali bio je način ostvarenja tih ideja. Utopisti su smatrali da će do promjene u društvu doći mirnim, odnosno evolutivnim putem. Smatrali su da je jedini mogući smjer razvitka društva upravo onaj za kojega su se oni i zalagali. Stoga su smatrali da ne treba djelovati nasilno te da treba samo pustiti da sve dođe na svoje. S druge strane Marx i Engels smatraju kako se društvene

promjene mogu ostvariti jedino kroz nasilje. Oni navode kako nikada niti jedna vladajuća klasa nije mirno predala vlast. Do promjene bi dolazilo samo kada bi jedna skupina zbacila neku drugu s vlasti. Tako niti buržoazija ne će mirno predati vlast radnicima, sve dok je radnici na to silom ne natjeraju. Također, Marx ideju egalitarizma miče iz područja morala i govori o nužnosti klasne borbe. Povijest svijeta objašnjava kao povijest stalnih borbi između klasa koja uvijek završava revolucionarnim preuređenjem čitavoga društva ili propašću klasa koje su sudjelovale u toj borbi. Tako i društveni sustav u kojem on živi, kojega naziva modernim buržoaskim društvom, vidi kao društvo koje je nastalo propašću feudalizma i pobjedom buržoazije. Međutim, kako buržoazija nije uklonila klasne suprotnosti i odnose, nego je sama zauzela mjesto ugnjetavačke klase, sada on proriče da je došlo vrijeme da proleter, oni koji su ugnjetavani u kapitalističkom društvu, nasilnom revolucijom trebaju taj sustav uništiti i izgraditi besklasno društvo, odnosno komunizam.

Spomenuli smo kako egalitarne ideje dobivaju veliku popularnost upravo u doba industrijske revolucije i širenja gradova. Zašto je tome tako, odnosno kako je na sve te mislioe, pa između ostaloga i na samoga Marxa, djelovala industrijska revolucija?

Većina tih mislioca, pa tako i Marx, djeluju u vremenu velike industrijske ekspanzije te promatraju kako ona utječe na običnoga radnika. Položaj radnika u to vrijeme bio je zaista loš. Radnik je imao status koji se može usporediti sa statusom roba u starom Rimu. Radnici su bili na samoj margini društva, radili su po cijele dane, a pritom nisu uspijevali zaraditi za dostojan život. Veliki je bio problem i rad djece. Upravo je takvo okruženje plodno tlo za razvoj socijalističkih i revolucionarnih ideja.

„Komunistički manifest“ možda nije kapitalno djelo Karla Marxa, ali zasigurno jest najpoznatije. Što možemo reći o „Manifestu“?

„Komunistički manifest“ nastaje 1848. godine. Te 1840-te godine devetnaestoga stoljeća godine su u kojima se osjeća određeni revolucionarni duh. Upravo 1848. godine dolazi i do „proljeća naroda“, a Marx piše „Komunistički manifest“ samo nekoliko mjeseci prije. Iako manifest nije izravno utjecao na „proljeće naroda“, vrijeme u kojem je napisan jest vrijeme u kojem se osjećalo revolucionarno podrhtavanje u društvu. „Manifest“ nastaje kao program „Komunističkoga saveza“ koji je osnovan 1847. godine u cilju političkoga povezivanja radnika u onodobnoj Europi te je trebao poslužiti kao program buduće komunističke stranke. U to doba „Manifest“ nije imao snažan odjek. Revolucija iz 1848. godine prije svega je revolucija nacionalnih ideja koju su vodili nacionalni ideolozi. Marx je bio protivnik nacionalnoga te se zalagao za internacionalno. U tim godinama „Manifest“ nije čitao širok krug ljudi, nego uglavnom samo zagriženi socijalisti, a budući da su se Marxove ideje smatrale revolucionarnima, one koji bi se za njih zalagali izlagalo bi se progonu. „Manifest“ je bio objavljen na njemačkom jeziku, a tadašnja Pruska bila je poprilično oprezna prema lijevim idejama i gušila ih je na svakom koraku. Vjerojatno je za popularizaciju „Manifesta“ bila najznačajnija jedna ironična slučajnost. Naime, na suđenju zbog protivljenja službenoj pruskoj politici čelnicima Njemačke socijaldemokratske stranke (SPD) Wilhelmu Liebknechtu, Augustu Bebelu i Adolfu Hepneru, sudilo se pod optužbom za izdaju u ožujku 1872. godine. Tužitelj je na tom suđenju u Leipzigu kao dokazni materijal u sudskom procesu unio i javno pročitao „Manifest“, čime je nesvjesno taj tekst učinio legalnim u Njemačkoj. Shvativši to, Marx

i Engels iste su godine objavili novo izmijenjeno izdanje na njemačkom jeziku, koje je ujedno objavljeno prvi put sa skraćenim naslovom (*Das Kommunistische Manifest*). To je prerađeno izdanje bilo osnova većine kasnijih izdanja. Do Prvoga svjetskoga rata postao je popularan tekst te je preveden na brojne svjetske jezike.

U „Manifestu“ Marx govori kako bi društveni odnosi kao što su brak i obitelj trebali nestati. Zašto se Marx bori protiv braka i obitelji kada su oni za pitanje gospodarstva i poboljšanje socijalnoga stanja radnika potpuno nevažni?

Marx i Engels u „Manifestu“ se obračunavaju sa svime tradicionalnim, a građanska obitelj u tom je vremenu obilježje tadašnjega tradicionalnoga društva. U tekstu analiziraju strukturu tadašnje obitelji i zaključuju kako je položaj žene u braku i obitelji iznimno loš te žele promjene. Nije baš do kraja razrađena ta ideja u samom „Manifestu“ i po mojem sudu ona je dosta zbunjujuća. Marx i Engels smatraju da tadašnja, kako oni navode, „buržoaska obitelj“ počiva na kapitalu te da obitelj kao zajednica postoji isključivo za buržoaziju, dok proleteru nemaju pravo ni na kakvu obitelj jer nemaju ni vremena da se obitelji posvete. Štoviše, žene proletera u takvom su društvu prisiljene na prostituciju. U kapitalističkim odnosima, prema „Manifestu“, djeca su pretvorena u oruđe i tržišnu robu. Želeći prekinuti takav odnos, oni stoga radikalno mijenjaju i koncept obitelji jer ga smatraju rezultatom kapitalističkih društvenih odnosa. Također, nastoje promijeniti i položaj žene jer smatraju da je u kapitalističkom sustavu žena samo oruđe za proizvodnju. Ženu nastoje postaviti jednakom muškarcu. Poslije rata žene su i u Jugoslaviji dobile pravo glasa. Doduše, moglo se glasati samo za jednu stranku, no bile su barem formalno ravnopravne muškarcima.

Zašto je Marxu bio važan otklon od religije?

Na ovo pitanje djelom je odgovoreno u pitanju koje mu prethodi. Marx se bori protiv svega što se može povezati s tradicionalnim društvom. On želi poništiti trenutačni društveni poredak i krenuti ispočetka, gradeći jedan novi sustav prema viziji koju je imao zacrtanu u svojoj glavi. Religija mu posebno smeta i zbog toga što je ona najveći oponent, budući da je komunizam jedan oblik religije, doduše ne teističke, već političke religije. Pojedini su autori analizirali komunizam i pokušali dati odgovor na pitanje u kojoj se mjeri komunizam po svojem sadržaju može smatrati religijom. Istraživanja su pokazala da Marx u velikoj mjeri transponira religijske institucije kroz ono što on traži u svojem programu. Pravednost, sloboda, ravnopravnost, bratstvo i solidarnost za bližnjega – nisu li to sve vrijednosti koje su temelji kršćanstva i nekih drugih religija? Preuzimanje religijskih principa najbolje se vidjelo nakon prve uspjele komunističke revolucije, one u Rusiji. Osvojivši vlast, boljševici su činili sve da unište religije, ali su religijske duhovnom okrenute rituale zamijenili svojim materijalističkim ritualima i komunističkim „svetim mjestima“ i „svetcima“. Ne podsjeća li Lenjinov mauzolej u određenoj mjeri na kakvo svetište s relikvijama nekog svetca? Mihail Riklin, jedan od poznatijih suvremenih ruskih filozofa, pisao je o tome u knjizi „Komunizam kao religija“, koja je prevedena i kod nas. Također treba napomenuti kako je religija jedno od najsnažnijih obilježja tradicionalnoga društva. Crkva je imala bitnu društvenu ulogu, a Marx je to smatrao nedopustivim.

Kada govorimo o komunizmu, zanimljivo je primijetiti kako se on uspio spojiti sa svim religijama i svim svjetonazor-

skim sustavima. Možemo ga pronaći u kršćanskim, islamskim i židovskim zajednicama i društvima. Možemo ga pronaći i u Južnoj Americi i na dalekom istoku, primjerice u Kini. U čemu se nalazi ta čarobna privlačnost komunizma?

Ovo je vrlo važno pitanje i odgovor na njega objašnjava zašto je nekima komunizam privlačan još i danas. Iako je komunizam za sobom ostavio krvav trag, pogotovo u povijesti dvadesetoga stoljeća, neki i dalje podržavaju tu ideju. Odgovor je zapravo dosta jednostavan. U načelu ideja u kojoj su svi ljudi u društvu jednaki, imaju jednaka prava, i imaju mogućnost osigurati za sebe i svoju obitelj dostojan život mnogima je privlačna. Međutim, takva je ideja u praksi neostvariva i pokazalo se da ostvarenje komunističke vizije savršenoga egalitarnoga sustava donosi velike ljudske žrtve. Ovdje treba napomenuti i Milovana Đilasa koji je pokazao da komunisti kada prigrabe vlast ne stvaraju besklasno društvo, već stvaraju novu vladajuću klasu. To je klasa vladajuće komunističke birokracije koja vlada društvom i svim njegovim sredstvima za proizvodnju i koja će učiniti sve da ostane na vlasti. U krajnjoj liniji radi se o potpuno istoj stvari, samo s drukčijim nazivom. Dodajmo još kako je komunizam bio vrlo popularna ideja kod brojnih intelektualaca, a oni su kroz svoje djelovanje ideje komunizma transponirali na čitavo društvo. To je otprilike razlog zbog kojega se komunizam uspio proširiti čitavim svijetom.